

ทุนทางสังคมของชาติพันธุ์ไทเพื่อการพัฒนา : กรณีศึกษาบ้านม่วงไข่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
Social Capital of Phu - Tai Ethnicity for Development : A Case of Ban Muang Khai,
Khum Kao Sub-district, Khao Wong District, Kalasin

นิตยา เดชโคบุตร¹, นุจรี ใจประนบ², พุทธิพงษ์ หงษ์ทอง³
 Nittaya Detkhobut¹, Nutjaree Chaipranop², Puttipong Hongthong³,

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและทุนทางสังคมของชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านม่วงไข่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้รูปแบบการประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA) ประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยนี้ คือ ชาวบ้านบ้านม่วงไข่ จำนวนทั้งหมด 263 คน จำนวน 96 ครัวเรือน และ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครัวเรือนอาสาจำนวน 50 ครัวเรือน ได้จากความสมัครใจของชาวบ้าน ในการเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือน มีนาคม 2560 **ผลการวิจัยพบว่า** บริบทชุมชนของบ้านม่วงไข่ ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการตามยุคสมัยของสังคม ในรูปแบบความเจริญจากการพัฒนาต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่ตัวชุมชน ส่วนด้านวิถีชีวิตชุมชนผู้ไทบ้านม่วงไข่ยังคงดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม อยู่อาศัยแบบเรียบง่าย สามารถพึ่งตนเองได้ ด้วยการดำเนินชีวิตโดยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ บนฐานการพึ่งตนเองเป็นหลัก มีฐานวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของชุมชนรวมถึงอาศัยระบบความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นเป็นเครื่องมือในการจัดการชุมชน จึงทำให้ชุมชนผู้ไทบ้านม่วงไข่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการอาศัยทุนเดิมที่ชุมชนมีอยู่ไม่ว่าจะเป็น การช่วยเหลือเกื้อกูล ความไว้วางใจ แลกเปลี่ยนแบ่งปัน ตลอดจนความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นทุนทางสังคมที่ชุมชนใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการชุมชนรวมถึงเป็นตัวกำหนดแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชนและพบว่าชุมชนบ้านม่วงไข่มีจุดเด่นทางด้านทุนทางสังคมที่โดดเด่นจากทุนทางสังคมใน 3 องค์ประกอบหลักคือ ด้านทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ด้านทุนวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม และด้านความเอื้ออาทร ทุนเหล่านี้สามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยเพื่อสร้างเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้

คำสำคัญ : ทุนทางสังคม, การพัฒนา

ABSTRACT

The research's purposes aimed to study the community context and social capital of phu-Tai ethnic, MuangKhai, Khum Kao sub – district, Khao Wong district, Kalasin province, by using qualitative methodology of qualitative research and Participatory Rural Appraisal (PRA) The population in data collection of this research was Ban MuangKhai villagers, total 263 people, 96 families. And sample group used in this research was 50 voluntary families, get it from villagers' voluntary in participation as research team.

The results of research were found that the context of Ban MuangKhai community was found that community had a change of development according to period of society in a form of growth from different developments came to thae community . But the part of Phu – tai Ban MuangKhai community's way of life has still taken the way of life like the previous time, easy living capable to self-sufficient, know how to live by depending on natural resources on the base of main self-sufficient, had the foundation of culture, thought,

¹ นักศึกษาลัทธิสุตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ อาจารย์ผู้สอนหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

belief of the community in clouding a system of strong relationship as a tool in community management, caused to make Phu – Tai Ban MuangKhai able to live happily, which display the original capital dependence that the community had ethnic support to each other, trust, charity or cooperation in community's activities. These were the social capital that the community used it as the tool in community management and were the way redetermination in practice of people in the community had a dominant point in the part of dominant social capital from social capital in 3 main components as the part of natural resources, the part of cultural life capital and the part of sympathy. These capitals could bring to connect the research top to create the way of community development capable to self-sufficient.

Keyword: Social Capital, Community

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่ผ่านมา มีความเจริญก้าวหน้าตามลำดับ สามารถทำให้ประเทศมีศักยภาพการแข่งขันกับนานาประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาค ทวีป โดยได้นำแนวคิดการพัฒนาแบบทุนนิยมมาใช้ มีเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนไปสู่ความทันสมัยในทุกด้าน ทั้งด้านสินค้า การบริการการสื่อสาร ในขณะที่เดียวกันก็ส่งผลกระทบต่องานวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทุกระดับที่เน้นความเจริญด้านวัตถุ เน้นความสะดวกรวดเร็ว หากสังคมปราศจากภูมิคุ้มกันที่ดีก็ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำมีช่องว่างระหว่างฐานะมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งเป็นรากฐานของความสุข ความมั่นคงและความเข้มแข็งของชุมชน แต่มีสิ่งหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้สังคมไทยเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงมีเครือข่ายทางสังคมที่มีศักยภาพควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศ สิ่งนั้นคือทุนทางสังคม (สัคพัต แสงฉาย, 2557)

จังหวัดกาฬสินธุ์ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ที่ภูเขาและที่เป็นพื้นที่ราบหุบเขา โดยพื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบลุ่มมีลักษณะเป็นลูกคลื่น และมีพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งน้ำ มีแม่น้ำสำคัญคือแม่น้ำลำปาว วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก และจังหวัดกาฬสินธุ์มีความโดดเด่นในหลากหลายของชาติพันธุ์ที่ประกอบไปด้วย ชาวไทอีสาน ชาวลาว ผู้ไท ไส้อู เป็นต้น (อรุณรัตน์ จันทะลือ, 2549) ในแต่ละชาติพันธุ์ที่อยู่ในจังหวัดกาฬสินธุ์มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของตนเอง ดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ที่กระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ รวม 7 อำเภอ 18 ตำบล 123 หมู่บ้าน ซึ่งอาศัยอยู่ในอำเภอเขาวงมากที่สุด จำนวน 6 ตำบล 59 หมู่บ้าน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์, 2543) ชาวผู้ไทมีลักษณะความเป็นอยู่แบบครอบครัวใหญ่ในบ้านเดียวกัน เป็นกลุ่มคนทำงานที่มีความ

ขยันขันแข็ง มัธยัสถ์ ทำงานได้หลายอาชีพเช่น ทำนา ทำไร่ ค้าวัว ค้าควาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเป็นกลุ่มที่เกิดการพัฒนาได้เร็ว มีความรู้ความเข้าใจและมีความเข้มแข็งในการปกครอง มีหน้าที่ส่วย ผัวพรอนดี ทรัพยากรหาชมง่าย มีอัยการคอยไม่ตรีในการต้อนรับแขกแปลกถิ่นจนเป็นที่กล่าวขวัญถึง (พิเชษฐ สายพันธ์, 2544) บ้านม่วงไข่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นหมู่บ้านผู้ไทขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอเขาวง ชุมชนมีอาชีพหลักในภาคการเกษตรคือ ทำนา ทำไร่ ทำสวน และมีอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตรหลังฤดูการทำนา การเกษตรคือ ทอผ้า จักสาน งานฝีมือ รับจ้างทั่วไปทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ ชุมชนบ้านม่วงไข่เป็นชุมชนผู้ไทที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย มีความขยัน อดทน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึ่งพาอาศัยซึ่งกัน มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกัน จึงทำให้ชุมชนผู้ไทแห่งนี้มีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น อาศัยอยู่กันแบบพี่น้อง ใช้ระบบความสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมหรือการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่นมาจนถึงปัจจุบัน ในด้านของเศรษฐกิจชุมชน ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก ซึ่งก็ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาประเทศที่มุ่งผลักดันระบบเศรษฐกิจของประเทศไปสู่ระบบเศรษฐกิจของโลก เปลี่ยนจากการผลิตทางการเกษตร ไปสู่การผลิตในรูปแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก ในบางปีเกิดฝนแล้งฝนทิ้งช่วง ทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบต่อการผลิตทางการเกษตร ผลผลิตได้รับความเสียหายทำให้ได้ผลผลิตลดลง แต่ชาวบ้านม่วงไข่มีวิธีการที่จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นให้สามารถดำรงชีพได้ด้วยการผลิตอยู่ผลิตกิน หายอยู่หากิน ด้วยระบบการผลิตที่มีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนเป็นฐานให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ ไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอกเกินจำเป็น แต่ในขณะเดียวกันการดำรงชีพท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมล้วนส่งผลต่อการพึ่งตนเองของ

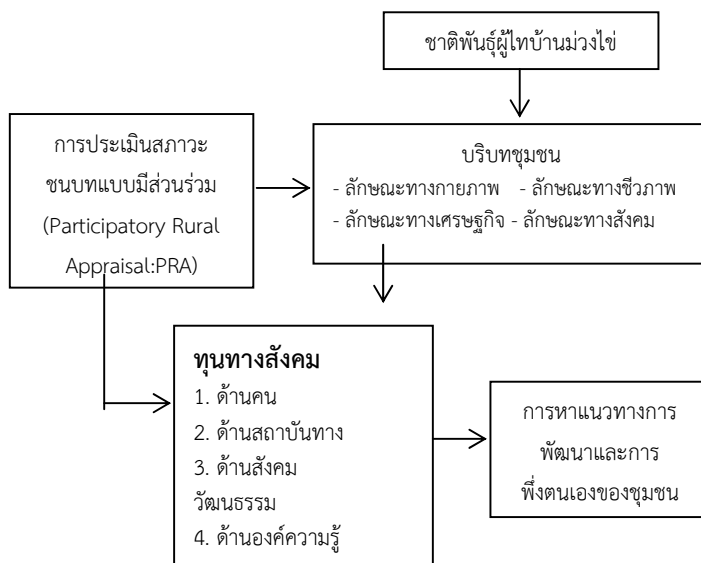
ชาวบ้านม่วงไข่ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนเองก็ไม่ได้มั่นใจว่าในอนาคตจะสามารถพึ่งตนเองแบบนี้ต่อไปได้หรือไม่ และจะสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้นานเพียงใด ดังนั้นเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงจากระบบโลกาภิวัตน์ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ชุมชนจึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน เตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยนำเอาทุนทางสังคมของชาติพันธุ์ผู้ไทมาขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่การพัฒนา สร้างให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านการดำเนินงานวิจัย โดยทำการศึกษาถึงบริบทชุมชนและทุนทางสังคมของชาติพันธุ์ผู้ไทของชุมชนบ้านม่วงไข่ เพื่อสร้างให้เกิดความตระหนักและ

นำไปสู่การหาแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของระบบโลกทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนของบ้านม่วงไข่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของชาติพันธุ์ผู้ไทเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนบ้านม่วงไข่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการศึกษาวิจัย

ประชากรและกลุ่มอย่าง

1. ประชากรคือชาวบ้านบ้านม่วงไข่ หมู่ที่ 5 ตำบลคุ้มเก่า อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวนทั้งหมด 263 คน ชาย 129 คน หญิง 134 คน มีจำนวนครอบครัวทั้งหมด 96 ครอบครัว
2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ชาวบ้านม่วงไข่ จำนวน 50 คน ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง จากชาวบ้านที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal : PRA) ซึ่งมีเครื่องมือ และขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยดังนี้

1. การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Standardized or Structured Interview) ทำการกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ใช้เป็นกรอบในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลรายครัวเรือน ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 50 ครัวเรือน และกลุ่มผู้นำชุมชนในประเด็นบริบทชุมชน และการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ทำการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลในแต่ละประเด็น ได้แก่ กลุ่มผู้นำในชุมชน ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นเกี่ยวกับทุนทางสังคม ทั้ง 4 ประเด็น จำนวนทั้งสิ้น 50 คน

2. การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเข้าไปอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 4 เดือน และมี

ส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อบันทึกข้อมูลกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ และใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เพื่อทำการสำรวจ บันทึกสภาพภูมิทัศน์ สิ่งแวดล้อม และสภาพทั่วไปของชุมชน รวมถึงพฤติกรรม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

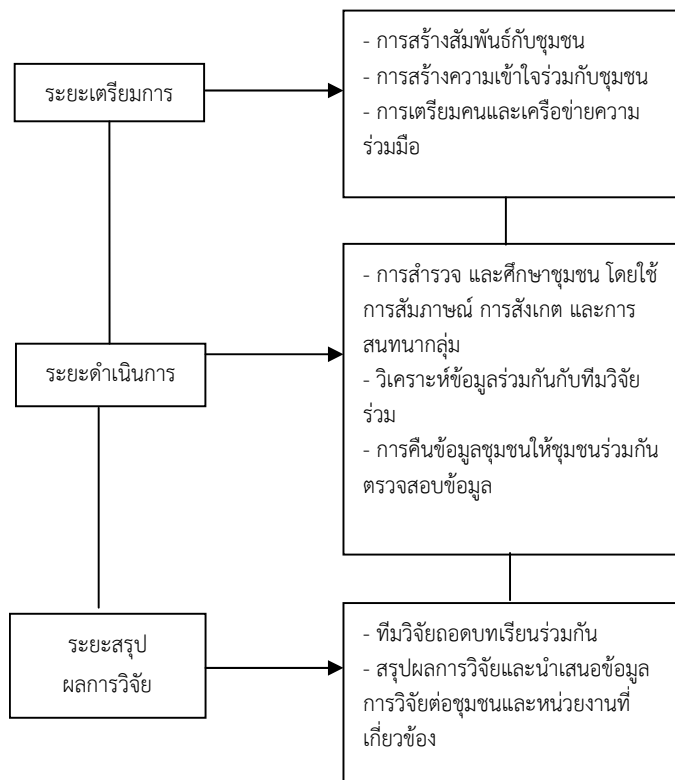
3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในประเด็นที่ต้องการศึกษาได้โดยจัดให้มีกลุ่มสนทนาประมาณ 6-12 คนขึ้นไป และจะต้องมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็น โดยใช้เครื่องมือเช่น ปฏิทิน

ฤดูกาล การทำเส้นประวัติศาสตร์ชุมชน

4. การสำรวจ ผู้วิจัยทำการลงพื้นที่สำรวจชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA) เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนภายในและภายนอกชุมชน โดยอาศัยเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากประชาชนในชุมชน เช่น การทำแผนที่เดินดิน การทำแผนภาพตัดขวาง เป็นต้น

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

การตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลมาจากรายการประเภทตามหมวดหมู่ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ 1) ด้านข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่ทีมผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมจากแหล่งที่แตกต่างกันในประเด็นเดียวกันมาตรวจสอบข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 2) ด้านผู้วิจัย เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการลงเก็บข้อมูลจากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อการ

ตรวจสอบว่าข้อมูลของผู้วิจัยที่ทำการลงเก็บประเด็นเดียวกัน มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร 3) ด้านทฤษฎีเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ทำการเก็บรวบรวมมาว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีหรือไม่โดยใช้หลักทฤษฎีเข้ามาเป็นกรอบในการตรวจสอบข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัยและการวิเคราะห์แบบทฤษฎี คือ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดย

การนำข้อมูลภาคสนามที่ได้จาก การสังเกต สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป (สฤงค์ จันทวานิช, 2553) และการวิเคราะห์เหตุการณ์แบบอิงทฤษฎี โดยวิเคราะห์เหตุการณ์ออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) การกระทำ (Acts) 2) กิจกรรม (Actives) 3) ความหมาย (Meaning) 4) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) 5) ความสัมพันธ์ (Relationship) 6) สถานการณ์หรือสภาพการณ์ (Setting) เป็นการอธิบายถึงความเป็นมา สาเหตุ และผลลัพธ์ ทำให้ข้อมูลที่รวบรวมมามีความเป็นระบบและก่อให้เกิดความเข้าใจในเหตุการณ์มากขึ้น (เอื้อมพร หลินเจริญ, 2554)

ผลการศึกษาวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทชุมชนของบ้านม่วงไข่ ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน โดยมีผลการศึกษาดังนี้

1.1 ความเป็นมาของชุมชนสามารถแบ่งเป็นยุคต่าง ๆ ตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงของชุมชนออกเป็น 3 ยุค คือ **ยุคตั้งบ้าน** (ปีพ.ศ.2484 - ปีพ.ศ.2521) มีการอพยพตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่ทำกินมาสู่การบุกเบิกเป็นที่อยู่อาศัย ประมาณปี พ.ศ.2484 ซึ่งบริเวณแห่งนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และสัตว์ป่าหลายชนิด เป็นพื้นที่ป่าโคก และมีต้นม่วงไข่เป็นต้นไม้ประจำถิ่นอยู่จำนวนมาก จึงตั้งชื่อหมู่บ้าน “กกม่วงไข่” ปี พ.ศ.2517 ได้มีการขยายชุมชนเพิ่ม ปี พ.ศ.2520 มีถนนทางเกวียนทางลูกรังที่ชาวบ้านใช้ในการเดินทาง พ.ศ.2521 มีการตั้งเป็นบ้านม่วงไข่อย่างเป็นทางการ เดิมชื่อบ้านกกม่วงไข่ ชาวบ้านจึงมีการประชุมกันในการจัดตั้งชื่อหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายพร้อม ศรีอ่อน

ยุคการเปลี่ยนแปลง (ปีพ.ศ.2521- ปีพ.ศ.2541) ประมาณปี พ.ศ.2521 เมื่อมีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการ การพัฒนาจากภาครัฐเริ่มเข้าสู่ชุมชน มีเครื่องใช้ไฟฟ้าและชาวบ้านรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้น ปี พ.ศ.2524 กรมป่าไม้ประกาศพื้นที่ภูสีฐานเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าทำให้ชุมชนไม่สามารถขึ้นไปใช้ประโยชน์จากป่าได้ดังเดิม ชาวบ้านจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำรงชีวิต เป็นการผลิตเพื่อยังชีพและเริ่มค้าขายในส่วนที่เหลือจากเก็บไว้กินภายในครอบครัว แบ่งปันในกลุ่มเครือญาติ คนวัยแรงงานออกไปทำงานนอกพื้นที่เพื่อหารายได้หลังฤดูกาลผลิต เพื่อเก็บเงินไว้ใช้ในช่วงฤดูกาลผลิตในปีถัดไป ปี พ.ศ.2526 ชุมชนบ้านม่วงไข่มีไฟฟ้าใช้ในชีวิตประจำวัน

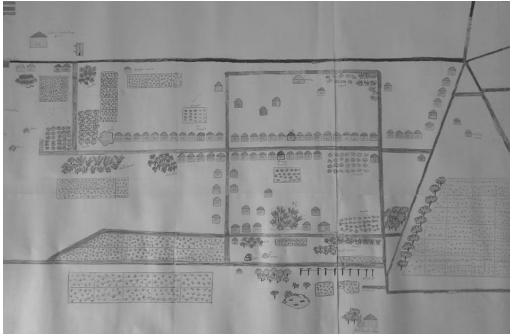
และเริ่มกระจายออกไปตามหัวไร่ปลายนาให้ชุมชนได้ใช้กันอย่างทั่วถึงปี พ.ศ.2536 มีการสร้างลำพะยังตอนบนชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากการพัฒนาทางด้านนโยบายและเทคโนโลยีที่เข้าสู่ชุมชน ทำให้ชาวบ้านต้องปรับตัวในการดำรงชีวิต

ยุคการพัฒนาหรือยุคปัจจุบัน (ปีพ.ศ.2541

- ปัจจุบัน ปี พ.ศ.2559) ในช่วง ปี พ.ศ. 2540 ชุมชนมีการขยายตัวเพิ่ม ปี พ.ศ.2541 เริ่มนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเกษตร มีการนำเขารถไถนาเดินตามเข้ามาช่วยในการไถนแรงงานในการผลิตทางการเกษตร ปี พ.ศ.2551 ตั้งกลุ่มป๋วยอินทรีย์มีสมาชิกเริ่มแรก 20 คน ปี พ.ศ.2558 ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มอาชีพของพัฒนาสังคมในการเข้ามาอบรมให้ความรู้และส่งเสริมให้ก่อตั้งกลุ่มอาชีพไม้กวาด ปี พ.ศ.2559 ได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนา โดยทำการก่อสร้างศาลาสุขศาลา ร้านค้าชุมชน และรณรงค์ระบายน้ำในชุมชนขึ้น ในยุคนี้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งการพัฒนาที่มาในรูปแบบการสนับสนุนจากรัฐและเอกชนที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมอาชีพ ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนถูกปรับเปลี่ยนไปตามความเจริญของกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

1.2 ลักษณะทางด้านกายภาพชีวภาพของชุมชน

บ้านม่วงไข่มีพื้นที่ทั้งหมด 748 ไร่ โดยมีพื้นที่ทางการเกษตรจำนวน 653 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย 95 ไร่ (ข้อมูลจากการลงพื้นที่ สัมภาษณ์ มิถุนายน 2559) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองส่งน้ำลำพะยังไหลผ่านที่ทำกินของชุมชนทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก และมีคลองส่งน้ำอุโมงค์ผันน้ำภูมิกัทรพ่านที่ไร่นาของชุมชนบ้านม่วงไข่ทางทิศเหนือของชุมชนสำหรับพื้นที่ตอนใต้ประโยชน์ในการสร้างที่อยู่อาศัย ปลูกพืชไร่ อ้อย มันสำปะหลัง และปลูกพืชผักสวนครัวชุมชนบ้านม่วงไข่มีลักษณะพื้นที่ทางการเกษตรแตกต่างกันในแต่ละทิศของหมู่บ้าน ทำให้มีผลต่อการกำหนดวิธีการผลิตของชุมชน พื้นที่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นดินดี ดินทรายปนดินเหนียว ดินเหนียวเป็น ดินที่ได้รับธาตุอาหารไหลลงมาสะสมไว้ที่นาในช่วงฤดูฝน จึงเหมาะแก่การทำนา ทิศตะวันตกและทิศใต้เป็นดินทรายผสมดินเหนียวเหลืองหรือดินเหนียวที่ได้จากการปรับปรุงที่นาของชาวบ้านเป็นดินที่ไม่อุ้มน้ำ เหมาะแก่การเพาะปลูกมัน อ้อย พืชผัก ดังภาพตัดขวางที่แสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของชุมชน ดังนี้

1.3 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน

บ้านม่วงไข่ในปัจจุบัน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 83 ครัวเรือน มีประชากร 263 คน เป็นชาย 129 คน หญิง 134 (ข้อมูลเดือนกันยายน 2559) ชาวบ้านม่วงไข่เป็นชุมชนผู้ไท ที่มีความคิดความเชื่อในวัฒนธรรมและประเพณีที่ถูกสั่งสอนและสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัด และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ อาทิ งานแต่งงาน งานศพ ตลอดจนข้อห้ามข้อคล้ำหรือกฎระเบียบแบบแผนของชุมชนซึ่งกำหนดเป็นฮีต 12 คอง 14 โดยฮีต 12 ประการเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาที่ฝึกปฏิบัติเพื่อเป็นสิริมงคลของชุมชน และคอง 14 ประการ เป็นข้อกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคคลในชุมชนให้มีการปฏิบัติต่อกันระหว่างคนในชุมชน ในด้านของความเชื่อชาวบ้านให้ความเคารพกับผีปุตายาล่าบ้านซึ่งเป็นหลักบ้านปกปักษ์รักษาหมู่บ้านให้สงบร่มเย็น การถือผีเห่าผีเือนหรือผีบรรพบุรุษ เป็นผีเจ้าโคตร (ต้นตระกูล) ของแต่ละครอบครัว แสดงถึงความเหนียวแน่นทางเครือญาติ มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง สืบทอดแก่ลูกหลานให้ถือปฏิบัติกันทั้งครอบครัว และผู้ไทบ้านม่วงไข่มีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด ที่มีการกำหนดข้อห้าม หรือ ขะลำ และการอยู่ไฟ หรืออยู่กรรม สำหรับผู้หญิงที่คลอดลูกเป็นเวลา 7-21 วัน การแต่งงานชาวผู้ไทม่วงไข่จะมีพ้อล่ำม แม่ล่ำมเป็นแม่แ่คอยจัดการสู่ขอและดำเนินการในพิธีแต่งงาน ส่วนประเพณีการตายชาวผู้ไทม่วงไข่ การจัดการในเรื่องของพิธีกรรมเป็นบทบาทหน้าที่ของเขยในบ้าน หรือในตระกูลนั้น ๆ เป็นผู้ดูแล ด้านภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านชาวผู้ไทม่วงไข่ ยังคงเชื่อและนับถือหมอเหยา ที่เป็นผู้รักษาผู้ป่วย โดยมีพิธีกรรมในการอัญเชิญผีฟ้าให้ลงมาสิงสถิตในร่างของคนทรง หรือ นางเทียม (หมอเหยา) เพื่อเสาะหายอาการเจ็บป่วยว่าเกิดจากการกระทำผิดผีที่ใด และทำการ“แก้ผี” คือการสื่อสารระหว่างผีที่มารกระทำให้ร้ายกับผู้ป่วยให้มีความเข้าใจต่อกัน นอกจากนี้ยังมีการเหยาเพื่อไล่ภูญ การเหยาสืบชะตาต่ออายุให้กำลังใจมีการสู่ขวัญผูกแขนให้แก่ผู้ป่วยเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ป่วย

1.4 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ ชาวบ้าน

บ้านม่วงไข่มีอาชีพหลักคือการทำเกษตร ได้แก่ การทำนาทำไร่ไถ่ มั่นสำปะหลังในอดีตชุมชนทำการผลิตเพื่อยังชีพ แต่ปัจจุบันวิถีการผลิตเปลี่ยนไป มีการพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอก การจ้างแรงงานนอกชุมชน และปัญหาภัยแล้งที่ส่งผลให้ชุมชนต้องปรับตัวและเปลี่ยนวิถีการผลิต ส่วนอาชีพนอกภาคการเกษตรหรืออาชีพเสริมของชุมชน คือ การไปทำงานนอกพื้นที่หลังฤดูการทํานา อาทิ การรับจ้างทั่วไป ช่างไฟ ตัดอ้อย และทำสวน ทอผ้า และทำไม้กวาด ซึ่งวิถีการผลิตของชุมชนบ้านม่วงไข่แสดงเป็นปฏิทินแรงงานได้ดังนี้

กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
พม่า																				
งานนา																				
ไม่ทราบ																				
สืบทอด																				
รับจ้าง																				

จากผลการศึกษาบริบทชุมชนของชาวบ้านม่วงไข่ พบว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน มีผลมาจากปัจจัยภายในที่ชุมชนไม่มีการเตรียมความพร้อมในการรับมือการเปลี่ยนแปลง และปัจจัยภายนอกจากการพัฒนาตามนโยบายของรัฐ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ทำให้การเปลี่ยนแปลงขยายตัวอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศที่ส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตของชุมชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัย

ได้ทำการศึกษาทุนทางสังคมของชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านม่วงไข่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอกาบัง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใน องค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ทุนทางสังคมด้านคน 2. ทุนทางสังคมด้านสถาบัน 3. ทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรม 4. ทุนทางสังคมด้านองค์ความรู้ นำมาสร้างเป็นกรอบในการกำหนดประเด็นศึกษาและวิเคราะห์ทุนทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านม่วงไข่มีทุนทางสังคมในแต่ละด้านดังนี้

ทุนทางสังคมด้านคน ชาวบ้านม่วงไข่ได้รับ

การถ่ายทอด ความคิด ความเชื่อจากชนเผ่าผู้ไทที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และสามารถแยกองค์ความรู้เรื่องเป็นด้าน เช่น เรื่องความเชื่อประเพณีและพิธีกรรม ที่เป็นตัวกำหนดแบบแผนการดำรงชีวิตหรือแนวทางการปฏิบัติเพื่อความสันติสุขของคนใน

ชุมชน เรียกว่าการประพฤติปฏิบัติตามฮีตตามคอง เช่นการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พิธีกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและพิธีกรรมเกี่ยวกับวงจรชีวิตองค์ความรู้เหล่านี้มีอยู่ในตัวบุคคลและสามารถสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคนโดยยึดถือเป็นประเพณีปฏิบัติ บนฐานความคิดความเชื่อของชนเผ่าผู้ไทจากผู้นำทางธรรมชาติ เช่น นางคำฝาง ปาวารี เป็นหมอส่งประจำชุมชนรักษาอาการเจ็บป่วยได้ (หมอธรรม) นายก้อน เรืองชัย เป็นเจ้าจำปาตาของชุมชนบ้านม่วงไข่ และนาย หวันหาศิริ เป็นเจ้าจำปาประจำชุมชนบ้านม่วงไข่

2. ทูทางสังคมด้านสถาบัน ชุมชนบ้านม่วงไข่มีทูทางสังคมด้านสถาบันที่สำคัญในชุมชนที่หล่อหลอมคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ซึ่งมีกฎระเบียบ แบบแผนที่กำหนดร่วมกันในการเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรม ให้คนในสังคมปฏิบัติตาม ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข คือ

2.1 สถาบันครอบครัว ชุมชนผู้ไทบ้านม่วงไข่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มครอบครัวใหญ่ มีความใกล้ชิดกันทั้งชุมชนมีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นผูกพันกันทางเครือญาติ เป็นความสัมพันธ์ทางสายเลือด หรือการรับเป็นพ่อแม่บุญธรรม จากกิจกรรมการพาพ่อล่ำแม่ล่ำในพิธีกรรมแต่งงาน ซึ่งสมาชิกมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันตามฐานะทางสังคม เจ้าโคตรหรือผู้อาวุโสในสายตระกูลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชนที่คนในชุมชนให้การยอมรับเคารพนับถือ และมีหน้าที่สั่งสอนสั่งติงาม ปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณี ให้แก่สมาชิก ซึ่งชุมชนผู้ไทบ้านม่วงไข่ใช้ระบบผู้อาวุโสในการจัดการชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ทำให้ชาวผู้ไทบ้านม่วงไข่รักความสงบ ไม่ชอบความรุนแรง จึงไม่ค่อยมีเรื่องรุนแรงเกิดขึ้นในชุมชน เคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้อยู่อาศัยกันอย่างสงบสุข

2.2 สถาบันศาสนา ในอดีตคนในชุมชนผู้ไทบ้านม่วงไข่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติหรือผี เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ อาทิ ผีปู่ตา ผีบรรพบุรุษ ผีไร่ ผีไร่ ผีตาแฮก ต่อมาเมื่อยุคสมัยความเชื่อในการนับถือสิ่งเหนือธรรมชาติลดลง คนในชุมชนนับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น ในปัจจุบันชุมชนบ้านม่วงไข่มีการทำบุญประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนอยู่ที่วัดโพธิ์ไทร ตั้งอยู่ที่บ้านโนนสูง หมู่ที่ 7 โดยชาวบ้านม่วงไข่มีการจัดตั้งกลุ่มคำวัดขึ้น โดยจากการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 4 ชุมชน คือบ้านดงหมู บ้านโนนสูง บ้านโนนสวรรค์และบ้านม่วงไข่ ให้มีการจัดกลุ่มเวียนกันไปคำวัดในแต่ละสัปดาห์ โดยการนำอาหารข้าวของไปวัดในทุกวันโดยแบ่งกลุ่มทั้งสี่หมู่บ้านออกเป็น 6 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะไปคำวัดกลุ่มละ 8-9 คน คือจะแบ่งเป็นกลุ่มที่ 1 รับผิดชอบ 1 คำ ถึง 8 คำ กลุ่มถัดไปรับผิดชอบ 9 คำถึง 15 คำ และหมุนเวียนกันไปเรื่อย ๆ จนครบ 6 กลุ่ม จึงกลับมาเริ่มต้น

กลุ่มที่ 1 ใหม่ ปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นแบบแผนในทางศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน

2.3 สถาบันการศึกษา ด้านการศึกษามีการจัดตั้งโรงเรียนของภาครัฐ โดยใช้วัดบ้านดงหมูเป็นสถานที่สำหรับเรียนหนังสือ ในช่วงชั้นระดับประถมศึกษาตอนต้นของเด็กอนุบาลไปเรียนที่โรงเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านดงหมูที่ใช้ทำการเรียนการสอนด้วยกันทั้งสี่หมู่บ้าน คือ บ้านดงหมู โนนสูง โนนสวรรค์ และบ้านม่วงไข่ ที่เป็นสถานที่ทำการเรียนการสอนวิชาความรู้ แก่เด็กนักเรียนในชุมชน ทำการเรียนการสอนร่วมกันกับชุมชนใกล้เคียง และโรงเรียนระดับประถมศึกษาเปิดสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 12 มีนักเรียนมาเรียนด้วยกัน 4 หมู่บ้าน รวมทั้งบ้านม่วงไข่ด้วย ซึ่งโรงเรียนห่างจากบ้านม่วงไข่ประมาณ 2 กิโลเมตร โดยเป็นนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

3. ทูทางสังคมด้านวัฒนธรรม ชุมชนบ้านม่วงไข่มีทูทางสังคมทางวัฒนธรรมที่เด่นชัดเกี่ยวกับวงจรชีวิต ที่ประกอบด้วย ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีการแต่งงาน และประเพณีเกี่ยวกับการตาย ดังนี้

3.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด เนื่องจากชาวชนบทสมัยก่อนไม่มีวิทยาการทางการแพทย์ที่ทันสมัย มีความเสี่ยงต่ออันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งแม่และลูก ทำให้เกิดการกลัวและวิตกกังวลซึ่งเป็นผลต่อจิตใจของผู้หญิงมีครรภ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว จึงได้สร้างกุศโลบายและข้อควรปฏิบัติสำหรับหญิงมีครรภ์ตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์จนคลอดบุตร เนื่องจากชาวบ้านยังมีความคิด ความเชื่อเรื่อง ผี ที่ได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น การสะเดาะเคราะห์ โดยหมอธรรม ผู้หญิงหลังคลอดต้องอยู่กรรมประมาณ 7-21 วัน เป็นการอยู่ไฟเพื่อให้เลือดลมดีและแห้งง่าย ความเชื่อเกี่ยวกับการ ชื่อ-สกุล ด้วยการใช้อักษรตัวเดียวกันเพื่อให้ง่ายต่อการเรียกและเป็นคำที่เรียกแล้วฟังเพราะหูจึงนิยมตั้งชื่อลูกคล้ายๆกัน และที่เมื่อลูกแต่งงานมีครอบครัวการเรียกชื่อก็จะนิยมเรียกชื่อตามชื่อลูกเช่น แม่ผู้ใหญ่บ้านชื่อนางกนกนาล โพธิ์สัย แต่งงานแล้วมีลูก ตั้งชื่อลูกว่า อบ ชาวบ้านก็จะเปลี่ยนมาเรียกชื่อตามลูกแทนว่า แม่อบ การตั้งนามสกุลจะตั้งจากสิ่งที่ไปเห็นแล้วรู้สึกว่าจะชอบมีความไพเราะจึงนำกลับมาตั้งเป็นนามสกุล โดยไปจดทะเบียนนามสกุลไว้กับทางอำเภอเพื่อยืนยันนามสกุล

3.2 ประเพณีการแต่งงาน การแต่งงานเป็นการดำรงไว้ของวงศ์ตระกูล ดังนั้น พ่อ แม่หรือญาติผู้ใหญ่จึงต้องมีการคัดเลือก เขย สะใภ้ที่ตีมาสืบวงศ์ตระกูลของเขา ชนเผ่าผู้ไทจึงสอนลูกจนเป็นค่านิยม ควรจะแต่งงานกับคนผู้ไทด้วยกัน จะได้รู้ว่า เป็นลูกเต้าเหล่าใคร เป็นคนขยัน มีไรนาหรือที่ทำการพอที่จะเลี้ยงครอบครัวได้ อีกอย่างผู้เฒ่า ผู้แก่ไม่อยากให้ลูกหลานไป

อยู่ไกล กลัวจะลำบาก และไม่มีญาติพี่น้องดูแล การแต่งงานของ คนผู้ไท ก่อนที่จะไปสู่ขอสาวฝ่ายชายจะหาพ่อล่ำ แม่ล่ำและ ผู้เฒ่าผู้แก่ ไปการเจรจาสู่ขอสาว มีการทำฮีดสู่ออ พร้อม กับ ตกลงค่าสินสอด คู่แต่งงานจะนับถือ พ่อล่ำ แม่ล่ำ เป็นญาติ ผู้ใหญ่คนหนึ่ง ถ้ามีปัญหาพ่อล่ำจะเป็นผู้เจรจาไกลเกลี่ย การ แต่งงานของชาวผู้ไทส่วนใหญ่จะให้ฝ่ายชายเป็นคนสร้างเรือน หอดด้วย และจะถือฤกษ์ขึ้นบ้านใหม่ในวันทำพิธีแต่งงาน การตั้ง เรือนหอทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันเองว่าจะไปอยู่กับฝ่ายหญิงหรือ ชาย

3.3 ประเพณีเกี่ยวกับการตาย การตายของ คนในชุมชน ผู้ที่เป็นคนในครอบครัวหรือญาติที่ก็จะจัดการเรื่อง จัดงานศพอย่างสมกับฐานะของแต่ละบุคคล คนเผ่าผู้ไทมี ประเพณีที่ถือปฏิบัติมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งจะมอบให้เป็นบทบาท หน้าทีของเขย ตามประเพณีของชาวผู้ไท มีการนิมนต์พระสวด บทแสดงความกตัญญูต่อผู้ตาย แต่ถ้าตายโหงหรือตายผิด ธรรมเนียมจะไม่นิมนต์พระมาสวด ส่วนการบวชหน้าศพทำในวัน ฌาปนกิจ เพราะเชื่อว่าผู้ที่บวชเหล่านี้จะพาผู้ตายไปสู่สวรรค์ ยกเว้นการตายที่ผิดธรรมเนียม หรือเรียกว่าตายมีแสง เช่น เกิด อุบัติเหตุต่าง ๆ หรือหัวใจล้มเหลว ไม่มีการบวช หลังจากทำการ ฌาปนกิจเสร็จสิ้น ในตอนเช้าวันถัดมา มีการทำบุญตักบาตรที่ วัดเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายติดต่อกันเป็นเวลา 3 วัน หลังจากนั้นก็จะเก็บอัฐมาบรรจุไว้และมีการทำบุญแจกข้าว “แจกข้าว” หมายถึง การถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ และ มีการเลี้ยงอาหารทำนองแจกทานแก่ผู้ไปร่วมงานโดยทั่วถึงกัน เป็นพิเศษ ทำหลังจากเสร็จงานศพ ตั้งแต่ 3 วัน ถึง 1 ปี มีการ แผลบุญหรือบอกกล่าวแก่ญาติพี่น้องให้ทั่วถึง เพื่อร่วมทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลครั้งใหญ่ให้แก่ผู้ตาย

4. ทุนทางสังคมด้านองค์ความรู้จากการศึกษาพบ ว่า ทุนทางสังคมด้านองค์ความรู้ของชุมชนบ้านม่วงไข่ มีการ ถ่ายทอดสืบต่อกันมาในลักษณะของการชดเชยทางสังคม และการเรียนรู้จากวิถีชีวิตของแต่ละครอบครัว โดยการปฏิบัติ ซึ่งมีภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนคือ การทำมาหากิน เช่น ภูมิปัญญาในการทำนาก็จะมีการสืบทอด การปักดำ การดูแล รักษาตลอดจนการเก็บเกี่ยวผลผลิต ควบคู่ไปกับการเลี้ยงวัว ควาย ถึงแม้จะไม่ใช้แรงงานสัตว์ในการประกอบอาชีพแล้วก็ยัง มีการเลี้ยงไว้เพื่อขาย และเพื่อเอามูลสัตว์เหล่านี้เป็นปุ๋ยคอก นอกจากนี้ก็ยังมีภูมิปัญญาการประดิษฐ์ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การทอผ้าไหม การจักสาน กระติบข้าว และการรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้รับการ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและจากประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านการปฏิบัติ

เรียนรู้ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ หล่อหลอมให้บุคคลเกิดความ เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการรักษาอาการหรือโรคต่างๆด้วยภูมิปัญญา ท้องถิ่น อาทิ ท้องอืด ท้องเฟ้อ ก็จะนำเปลือกไม้ประดู่ กับมดส้ม หรือมดแดง มาตำรับประทานเป็นอาหารที่เรียกว่าเมี่ยงมดส้ม เพื่อช่วยในการขับลมให้ท้องเดินสะดวกขึ้น การรักษาอาการ พักช้าจากอุบัติเหตุ ในเบื้องต้นถ้าอยู่ไกลบริเวณบ้านนิยมให้กิน น้ำปัสสาวะของตนเองเพื่อล้างสิ่งตกค้าง เป็นการบรรเทาในเบื้องต้น เมื่อนำผู้บาดเจ็บกลับบ้าน ก็นำไปย่างโดยการนำผ้ามาปูรอง บนแคร่ไม้ไผ่เอาทุกอย่างที่เตรียมไว้มาวางทับกัน ก่อไฟใส่เตาตั้ง ไว้ได้เตี้ยเอาชีมมาห่มมาใส่สมกับถ่านใส่เยอะพอสมควรแล้ว นำใบเป่ามาใส่ให้ควั่นขึ้น ให้คนเจ็บลงมานอนเอาผ้ามาคลุมทั้ง ตัวทั้งหัวให้ยামันไหลไปตามร่างกายให้เลือดลมเดินสะดวก และ ทำให้แผลแห้งเร็ว

ข้อค้นพบและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาทุนทางสังคมทั้ง 4 ด้านของชุมชน ผู้วิจัยได้ค้นพบของทุนทางสังคมที่เด่นชัดที่สามารถนำไปต่อยอด เพื่อสร้างเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเอง ได้ คือ ทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทุนด้านวัฒนธรรม และทุน ด้านความเอื้ออาทร ดังนี้

ด้านทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ชุมชน บ้านม่วงไข่มีทุนทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วย ดิน น้ำและภูเขา ป่าหัวไร่ปลายนา ซึ่งชุมชนมีการ พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้บนฐานการพึ่งพาอาศัยกัน โดย ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์ ป่าบนภูฐานคือ ภูผาโลน ภูแห่งม้า หรือภูถ้ำกบ ภูน้อย ภูผาบกิด ฯลฯ การหาอยู่หากินของคนใน ชุมชนจะหาอยู่หากินตามภูเขาที่อยู่ใกล้บ้านและอยู่ใกล้ที่ทำการ เกษตรของตนเอง คนที่มีที่ไร่นาอยู่ติดกับภูเขาก็จะขึ้นไปหา ของป่าบนเขาเป็นประจําจนรู้แหล่งว่าใดของป่าออกเยอะ ในการ ใช้เป็นแหล่งหาอาหารที่สำคัญ เช่น ปู ปลา กุ้ง หอย และตาม ริมห้วยจะหาหน่อไม้ ผักพื้นบ้านที่อยู่ริมห้วย ไข่มดแดง นอกจาก นั้นบริเวณแหล่งน้ำก็จะใช้เพื่อการเกษตร ปลูกผักและยังเป็นน้ำ ให้สัตว์เช่น วัว ควาย ได้ใช้กินน้ำรวมถึงปศุสัตว์ไร่ปลายนาสามารถ เป็นพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงโค นอกจากนั้นยังเป็นแหล่ง อาหารในการหาอยู่หากินตามธรรมชาติหาของป่า อาทิ หาเห็ดบ ริโภคตามฤดูกาล พืชผักที่อยู่ตามไร่นาก็นำมาประกอบอาหาร เป็นหลัก ที่เหลือจากการเก็บไว้รับประทานแล้วก็จะนำไปแลก เปลี่ยนแบ่งกันกันในเครือญาติโดยไม่มีการซื้อขายแต่เป็นการ แลกเปลี่ยนอาหารแทนดังแผนภาพที่แสดง

[illegible]

ซึ่งข้อค้นพบทุนทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนม่วงไข่มุกมีความสอดคล้องกับ แนวคิดของอานันท์ กาญจนพันธุ์ (2541) ที่ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมเป็นวิธิตัด และระบบความรู้ในการจัดการวิถีของความเป็นชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ชุมชนไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่อาศัยวิธิตัดเชิงซ้อนและเกี่ยวข้องกับเรื่องระบบความรู้ ภูมิปัญญา อีกทั้งต้องอาศัยกฎเกณฑ์มากำกับการใช้ความรู้ นั้น ซึ่งอาจเป็นในรูปของจารีต กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม พร้อมกันนั้นก็ต้องมีการที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องนั้นๆเช่น การใช้ทรัพยากรต่างๆการจัดการทุน เป็นต้น

ทุนด้านวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม พบว่า ชาวผู้ไท บ้านม่วงไข่มุกมีความคิด ความเชื่อ และมีวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวผู้ไท โดยเฉพาะ ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิต ประกอบด้วย ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงานของคนผู้ไท และประเพณีเกี่ยวกับการตาย รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีฮีด12 คอง 14 ที่ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบต่อมาบนฐานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ได้ยึดโยงกับสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของคนในชุมชนบนฐาน ความเชื่อ ความศรัทธา และเห็นความสำคัญต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตโดยการหารูปแบบต่างๆ เข้ามาจัดการชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และมีการสืบทอดจนกลายเป็นแบบแผนในการยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีคุณสมบัติคล้อยกับสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม(2545)ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ ความมั่นใจใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ได้แก่ ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ กฎเกณฑ์และจารีต แบบแผนของชุมชนซึ่งเหล่านี้จะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคมที่ใช้ในการจัดการตนเองได้ อีกทั้งคุณค่าทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการอาศัยทุนเดิมที่ชุมชนมีอยู่

เป็นเครื่องมือในการจัดการชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบ
สุขได้ มีความสอดคล้องกับ วรวิทย์ โธมรัตน์พันธ์ (2548) ได้นำ
เสนอแนวคิดทุนทางสังคมในบริบทสังคมไทยว่า สังคมไทยได้หัน
กลับไปมองคุณค่าที่เคยมีอยู่ ที่เป็นทุนเดิมแต่อาจถูกมองข้ามไป
รวมทั้งสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคล เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร
การช่วยเหลือเกื้อกูล ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อและ
วัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้เกิดการ
ฟื้นฟูทางสังคมที่มีอยู่ และเริ่มสูญหายให้มีการนำกลับมา
ประยุกต์ใช้ในการพัฒนา

ทุนด้านความเอื้ออาทร พบว่า ชุมชนบ้านม่วงไข่มุกมีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของคนในชุมชนชาวผู้ไทมีการเคารพนับถือผู้เฒ่าผู้แก่มาตั้งแต่อดีต ดังเห็นได้จากการปกครองของหมู่บ้านในสมัยก่อน เจ้าโคตรหรือเฒ่าแก่ของหมู่บ้าน ที่ทุกคนต้องเชื่อฟังและเคารพนับถือ มีหน้าที่ในการดูแลและคอยช่วยเหลือทุกอย่างเช่นในช่วงแรกที่เริ่มก่อตั้งชุมชนมีการแบ่งพื้นที่ตั้งบ้านให้ในแต่ละครอบครัวจะมีเจ้าโคตรเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือทุกอย่างแก่ลูกหลานภายในครอบครัวถึงแม้จะแยกครอบครัวออกไปอยู่ต่างหากแล้วยังไปมาหาสู่กันเหมือนเคยชาวผู้ไทส่วนใหญ่จะมีบ้านที่เป็นศูนย์กลางของครอบครัวเป็นบ้านที่ใช้ประชุมปรึกษาหารือเรื่องต่างๆของเครือญาติและมีความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจะอยู่กันแบบพี่น้องขอกันกินได้ข้าวปลาอาหาร เงินทองของกันได้ แบ่งปันซึ่งกันและกัน เวลาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ทำไร่นาทำกินช่วยเหลือกัน โดยไม่ได้คิดเงิน เมื่อไปหากินหรือหาอาหารมาได้มาก ๆ ก็แบ่งให้กันกิน เวลาไปล่าสัตว์มาได้ก็จะเอามาแบ่งปันกันกินทั้งชุมชนแลกเปลี่ยนอาหารซึ่งกันและกันเมื่อมีกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น งานบุญ งานบวช งานแต่งงาน ศพชาวบ้านจะไปช่วยกันโดยช่วยด้วยน้ำพักน้ำแรง แรงงานคนตามความถนัด กำลังที่พอช่วยเหลือกันได้ ตลอดจนการช่วยเหลือเกื้อกูลกันจะมีตั้งแต่เกิดถึงตาย ไม่ว่าจะเป็นการคลอดลูก บรรดาผู้หญิงอยู่ในชุมชนใกล้เคียง ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูก การให้นม ให้อาหาร การปฏิบัติตัว เนื่องจากชาวบ้านม่วงไข่มุกเป็นหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นหลักซึ่งมีความสอดคล้องกับ อัมมาร สยามวาลา (2544) ทุนทางสังคมคือ เป็นการใช้ทรัพยากรของชุมชนในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรที่สำคัญคือ สติปัญญาและความเอื้ออาทรต่อกัน ทุนทางสังคมที่เป็นมิติในรูปแบบของทรัพยากรของชุมชน ค่านิยม ความเอื้ออาทรต่อกัน รวมทั้งเรื่องของสติปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนที่สมควรนำออกมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม

จากการวิจัยพบว่าชุมชนบ้านม่วงไข่เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ โดยอยู่บนฐานเดิมของชุมชน คือทำอยู่ทำกิน ทำอยู่ทำกิน พึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีทุนทางสังคมของตนเอง คือ คุณค่าทางวัฒนธรรม

ความคิด ความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการอาศัยทุนเดิมที่ชุมชนมีอยู่ไม่ว่าจะเป็น การช่วยเหลือเกื้อกูล ความไว้วางใจ แลกเปลี่ยนแบ่งปัน บนความเอื้ออาทรต่อกัน ตลอดจนความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดการชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ ซึ่งทุนทางสังคมที่ได้ค้นพบนี้สามารถนำไปสร้างเป็นพลังในการขับเคลื่อนและต่อยอดงานวิจัย เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งด้วยอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนผู้ให้ม่วงไข่

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานหรือองค์กรที่มีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือมีส่วนสำคัญอย่างมาก ที่จะกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาทุนทางสังคมของชุมชน ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมในชุมชนดังนี้

1.1 ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาทุนทางสังคมของตนเอง โดยใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่เป็นฐานในการแก้ปัญหาเป็นหลัก

1.2 ส่งเสริมวิธีการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม และเป็นการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ในวิถีของชุมชนที่เป็นอยู่

1.3 ความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือผ่านโครงการต่างๆ ของหน่วยงานหรือองค์กรให้เกิดการประสานความร่วมมือเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างพลังอำนาจในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

2.1 ควรให้ความสำคัญกับการค้นหาระบบคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน เช่น ระบบ ความเชื่อ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อนำมาปรับประยุกต์หรือต่อยอดให้เป็นฐานในการพัฒนาทุนทางสังคมในยุคปัจจุบันเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งบนฐานทุนทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

2.2 สมาชิกในชุมชนควรมีทัศนคติที่เห็นคุณค่าของชุมชนตนเองเป็นหลัก เช่น ระบบคุณค่าดั้งเดิม วิถีของชุมชน องค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน ความเชื่อวัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น และส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุนทางสังคมเหล่านี้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกที่ให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งถือเป็นหัวใจของการมีส่วนร่วมที่สำคัญที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- พิเชฐ สายพันธ์. (2544). ผู้ไท: ข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ จุลสารไทยคดีศึกษา, 18 พ.ย.2544-2 ม.ค.2545. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- วรวิมล โรมรัตนพันธ์.2548. ทุนทางสังคม. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2545). เรียนรู้เพื่อแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม.
- สัคพัศ แสงฉาย. (2557). ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนบางนางลี่ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีที่: 6 ฉบับที่ 3 เลขหน้า 79-92.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2553). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณรัตน์ จันทะลือ. (2549). โล้ไซร ชีการสืบทอดความเชื่อผีปู่ตา. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อัมมาร สยามวาลา. ทุนทางสังคมกับความยากจน. (2544). เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2544 เรื่อง ยุทธศาสตร์การขจัดปัญหาความยากจน ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์.(2541).การระดมทุนเพื่อสังคม. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- เอื้อมพร หลินเจริญ. (2554). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. วารสารการพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เลขหน้า 17-29.